

Vajda György Mihály nyolcvanöt éves

Minden bizonnyal az anyakönyvi hivatal tévedéséről van szó, hiszen szellemének és személyiségének fiatalossága, lendülete sokkal hűbb mérce, mint a születési dátum. Ugyanakkor a zavarba ejtően gazdag eddigi életmű és a sokszínű tevékenység, valamint az általa felhalmozott bölcsesség és az őt körülvevő tisztelet mégis meggyőzi méltatóját, hogy mindezek egy sok évtizedes következetes és szinte felmérhetetlenül termékeny életpálya eredményei.

Könyvei, tanulmányai, előadásai és tudományszervező tevékenysége, hazai és nemzetközi tudós testületekben ellátott szerepei egyszerre mutatnak fel rendkívüli sokszínűséget és homogeneitást. Tudományos tevékenységét mintegy vezérszálként végigkíséri néhány, számára különleges jelentőséggel bíró téma vizsgálata – korai alapművei a német klasszikus dráma és színház jellemzőit elemzik, de nevéhez kötődnek olyan népszerűsítő és kézikönyvszerepet egyaránt betöltő munkák is, mint a *Színházi kalauz*, valamint a társszerzővel, illetve társszerzőkkel összeállított *A világirodalom története évszámokban*, illetve *A huszadik századi irodalom kronológiája*. Noha a német nyelvű kultúrák iránti érdeklődése mindvégig megmaradt – felölelve azon belül a német klasszikán túl a brechtí drámát és annak elméletét, J. R. Becher műveit és a Monarchia irodalmának taglalását (*Keletre nyílik Bécs kapuja: Közép-Európa kulturális képeskönyve 1740–1918* című könyve egyidejűleg jelent meg és aratott sikert magyar és német nyelven) –, munkásságának éppilyen fontos részét képezi a komparatiztika történetének, részkérdéseinek vizsgálata is, belcértve az izmusok elemzését és a motívumkutatót egyaránt. Az utóbbi évek tanulmányai pedig visszakanyarodást is jelentenek tudományos pályája kezdeti, hangsúlyosan filozófiai érdeklődése felé.

Az MTA Irodalomtudományi Intézetének főmunkatársaként, osztályvezetőjeként elvitathatatlanul nagy szerepet játszott Vajda György Mihály a modern világirodalmi szemlélet és az elméleti kérdések iránti fogékonyság honi térnyerésében – oly módon is, hogy a nemzetközi tudományos élet legjelentősebb képviselőit hívta meg Magyarországra (hogy csak néhány nevet említsünk a legnagyobbak közül: Haskell M. Block, Ulrich Weisstein, Eva Kushner, Horst Frenz, Enzo Caramaschi), illetve jómaga is állandó résztvevője volt a nemzetközi kongresszusoknak, számos nyugat-európai és észak-amerikai egyetemen kérték fel vendégprofesszornak. A komparatisták jelentős seregszemléjeként tartjuk számon a budapesti AILC kongresszust (1976), amelynek egyik fő szervezője szintén Vajda György Mihály volt. Néhány évvel később pedig már a tekintélyes nemzetközi szervezet elnöki tisztjét látta el (1982–1985), ami nem pusztán szervező munkájának elismerését jelzi, hanem azt a szerkesztői tevékenységet is tekintetbe vették, amit az európai nyelveken írt irodalmak korszakkötetei érdekében tett.

A komparatiztika Vajda György Mihály tevékenységének köszönhetően lett egyetemen tanítható és tanítandó diszciplína – tanszékalapítóként nem pusztán a Szegedi Tudományegyetem, hanem a Bayreuthi Egyetem is sokat köszönhet neki. Szegeden már a hetvenes években megvalósította azt a doktoranduszképzési formát, ami majd csak negyedszázad múlva nyert polgárjogot egyetemi struktúráinkban. Kollégáival, tanítványai-

val igazi műhelyt alkotott és ettől nyugdíjba vonulása után sem szakadt el – tudására, meglátásaira számíthatott a Monarchia irodalmait vizsgáló kutatócsoport éppúgy, mint az interkulturalizmus milyenségéről töprengő kollégák. Ámulatba ejt tudományos horizontjának kiterjedése: nemcsak a marginális irodalmak szisztematizálása terén dolgozott ki alaptételeket, hanem rendkívül alapos filológiai vizsgálatokat végzett a Don Juan-motívum felbukkanásairól is, amire nemcsak irodalmárok, de zenészek is szívesen támaszkodnak.

Vajda György Mihály születésnapjára köszöntése pusztán apró színfoltokat villant fel egy csodálatra méltó és egyben bátorítást is nyújtó gazdag tudományos pályából. Legyen szabad azonban kitérni pár szóval a tanáregyéniségre is: nem pusztán tudást, de emberi tartást, az alkotás megbecsülését is elleshettük tőle. Feledhetetlen élmény volt látni, amint az egyetemi katedrán, már jóval túl a nyolcvanon, az általa már nem tanított diákokhoz szólva pillanatok alatt visszafiatalodott és magával ragadta a hallgatóit. Erre a varázslatra szükségünk és igényünk van.

Kürtösi Katalin

A hetvenéves Fenyő István köszöntésére

Aki mostanság Fenyő Istvánnal, az MTA Irodalomtudományi Intézetének (társadalombiztosítási és nyugdíjintézeti, de nem szellemi értelemben) ny. tanácsadójával találkozni óhajt, leginkább a nemzeti bibliotéka, az Akadémiai Könyvtár és az alma mater, az Eötvös Könyvtár háromszögében teheti ezt meg, és láthatja, amint jól olvasható, általam mindig is irigylelten szép kézírásával a hagyományos írólapokra jegyzetel: a centralistákról szóló monográfiájának második kötetén dolgozik. A kép szinte idilli – az irodalomtörténész és az ember idevezető hét évtizede azonban korántsem volt ilyen.

Az Eötvös Kollégium utolsó évfolyamainak, amelyekhez ő is tartozott, életútja igen csak szétágazott. A belső emigrációtól a kultúrpolitika vezető pozícióig találunk példákat. Az utóbbiakat betöltött akadémikusok, művelődéspolitikusok pályájára – tudománytörténeti értelemben – akár a „tragikus” jelző is illik: munkáikat újraolvasva nem a tehetség ereje csap meg vagy az elitképzés hozadéka nyugoz le, hanem elszomorít a tapasztalat, ahogyan talentumuk, műértésük szinte bekezdésről bekezdésre alárendelődik az ideológia felvállalt követelményeknek. Hatásuk ezért gyakorlatilag – zuhanó idézettségük szemlélteti ezt – véget ért pályájukkal és az uralkodó ideológia letűnésével.

Hogy a most hetven esztendő Fenyő István nem tartozik közéjük, annak ezúttal kizárólag szakmai okait firtatjuk. A haza és haladás, magyarság és egyetemesség, közösségi költészet és szolidaritás meghirdetett elveit, a „holnapra megforgatjuk az egész világot” hangulatát, a 48-as évforduló aktualizáló lendületét ő is osztotta, ám ehhez az elmúlt másfél évszázad magyar irodalmából más hagyományelemeket (is) keresett és talált, mint a kizárólagosnak hirdetett vonulat. Emberöltővel ezelőtti munkáhipotézise szerint monográfiát tervezett a centralistákról (akkor még divat volt Eötvöst balról bírálni a Dózsa-regény forradalom-modellje miatt), a Nyugat mozgalmáról, és részt kért, kapott kora